

Winkelen in Amsterdam Oost

Tienke van der Werf en Margot Meeuwig

Binnen het pedagogische VVE-programma *SPOREN* wordt vaak gewerkt rond een thema. Hoe wordt zo iets concreet vormgegeven? Een voorbeeld uit de praktijk van basisschool de Kraal in Amsterdam.

Op een ochtend neemt Naima een speelgoed babybuggy mee naar peutergroep de Kraal.

Het is direct een groot succes. Ook de andere poppenwagens worden tevoorschijn gehaald en een groepje van drie meisjes gaat 'winkelen': een boodschappentas in de hand en een baby in de buggy. Het is de start van een periode waarin het onderwerp 'winkelen' centraal staat.

Dit onderwerp speelt natuurlijk regelmatig in alle peuter- en kleutergroepen. Maar het is ook een onderwerp dat ons enorm veel inzicht gaf in de wereld van deze jonge kinderen, hun ouders en de buurt rond basisschool de Kraal in Amsterdam Oost.

Binnen de *SPOREN*-benadering worden de kinderen gezien als elkaars eerste pedagoog, de volwassenen als tweede en de ruimte en materialen als eigenstandige, derde pedagoog.

Tijdens het onderwerp 'winkelen' functioneerden de ruimte en materialen echt als deze derde pedagoog en klonken de honderd talen: er werd geschilderd, geschreven, verteld, verbeeld, gedramatiseerd. In deze periode van werken, spelen en leren namen de kinderen het voortouw en raakten wij iedere dag weer verwonderd en enthousiast over hun kracht en mogelijkheden.

Het belangrijkste pedagogische uitgangspunt is dat van het competente kind. Wij gaan ervan uit dat wij de kinderen niet bezighouden, maar dat we

onderzoeken wat hén bezighoudt. Kijken en luisteren, onderzoeken en documenteren is daarom de werkwijze van de leerkrachten. Zij werken vanuit de overtuiging dat ze de kinderen uit hun klas niet bij voorbaat kennen, maar moeten leren kennen. Op basis van documentatiemateriaal, foto's, transcripties van gesprekken, werkstukken, wordt gereflecteerd en worden er plannen gemaakt.

En winkel in de peutergroep

De eerste foto's die de groepsleiding van de winkelende meisjes maakten en die we met elkaar bekeken tijdens het pedagogisch werkoverleg spraken boekdelen. Alles aan de kinderen weerspiegelde hun dagelijks leven: de houding, gezichtsuitdrukking, de manier waarop ze met de buggy's manoeuvreerden, de bungelende boodschappentas aan de arm. Ze imiteerden hun moeders. Niet de moeders die wekelijks, en dan liefst zonder kinderen, bij een grote supermarkt hun auto's vollaadden of na het werk snel even langs een winkel fietsen voor de boodschappen voor het avondeten - maar de moeders die lopend met baby's in buggy's en peuters aan de hand boodschappen doen in de wijk, bij de Marokkaanse groenteman, de Turkse bakker en de kleine supermarkt op de hoek.

Het plan om de huishoek tijdelijk een ander accent te geven was snel gemaakt. Het meubel dat in het huis dienst deed als bank of bed werd op een andere kant gedraaid en de nu vlakke bovenkant voldeed prima als toonbank. Tijdens het koffiehalfuurtje in de ochtend werd aan de moeders gevraagd spullen voor de winkel mee te nemen. Een kassa die afkomstig was uit een winkel van één van de vaders maakte het geheel compleet. Het bleek dat veel ouders of familie van de kinderen werkzaam waren in de winkels in de buurt.

DE MAROKKAANSE BAZAAR

EEN WINKEL IN DE PEUTERGROEP

Door de uitstalling van de koopwaar kregen de kinderen een enorme impuls om hun werk en spel te verdiepen. Het was het startsein voor een complete verandering van de hele groepsruimte. Doordat het huis winkel was geworden, werd er door de kinderen een ander huis gezocht, eerst onder de grote tafel en later op de entresol boven de winkel. Ook deze situatie weerspiegelde de werkelijkheid van stadskinderen in bovenhuizen. Het huisje buiten - eerder door vaders gemaakt op de speelplaats - werd eveneens veelvuldig in het spel betrokken. In en rond de peutergroep maakten de kinderen hun buurt, hun omgeving, hun leven, in alle diversiteit zichtbaar. In het kantoortje maakten ze bonnetjes en prijskaartjes en in het atelier werd mooi pakpapier beschilderd en de gekochte artikelen ingepakt. Op de entresol werden schoenen uitgetrokken, boodschappen uitgepakt, baby's in bed gelegd en gasten ontvangen; er werd thee gedronken, gekookt en gefeest. Dag in, dag uit, vervolgde het verhaal zich. Natuurlijk werden er, als vanzelf, veel nieuwe woorden en begrippen geleerd, er werd geteld en geschreven, diverse rollen aangenomen en gewisseld.

Wisselend perspectief

Met het VVE-programma SPOREN wordt niet gewerkt volgens een vast programma, er is wel een pedagogische systematiek beschreven voor het dagelijks werken met de kinderen. Er is een dagritme en er zijn richtlijnen voor het gebruik van de documentatiemiddelen en om de kinderen en het groepswerken te volgen. Vaste dagen hebben bepaalde accenten en/of rituelen. Zo is maandag 'postdag'. Alle kinderen hebben eigen postvakjes met hun foto. Aan de buitenkant van de deuren van de peuter- en kleutergroepen hangen echte brievenbussen. De groepsleiding gebruikt deze brievenbussen op de maandagen om een verbinding te leggen tussen de vorige en de nieuwe week. Waar waren de kinderen mee bezig, wat interesseerde ze, kunnen we ze uitnodigen, 'verleiden', tot een volgende stap? Zo werden de peuters tijdens de 'winkelperiode' via een brief, die door de groepsleiding in de grote brievenbus was gepost, uitgenodigd in de eigen postvakjes te kijken. Daar vonden de kinderen een portemonnee, boodschappentasjes, geld en boodschappenbriefjes. Met elkaar maakten ze het plan om met kleine groepjes kinderen en een groepshulp of leidster boodschappenuitstapjes in de

wijk te maken. Door het winkelen in de echte supermarkt en de Marokkaanse winkel werd een extra dimensie aan het onderwerp toegevoegd. De boodschappen, maar ook de bonnetjes, de plastic tasjes en verpakkingen gaven, als trofeeën, een nieuwe impuls aan hun spel.

Deze impuls werd in eerste instantie gegeven door de groepsleiding maar werkte als het bekende steentje met krin-gen in het water. Het zorgde voor nieuwe perspectiefwisselingen, ditmaal geïni-tieerd door de peuters zelf. Na het winkeltje spelen, het herinrichten en gebruiken van de ruimte en materialen en het winkelen in de echte wereld, besloot een groepje kinderen winkels te maken in en van kartonnen dozen. Wat ze eerst in het groot deden, werd nu in het klein nagemaakt. Kleine poppetjes, mini-buggy's met baby'tjes, appels en peren werden geboetseerd van klei. Het was geweldig om te zien hoezeer de kinderen zich thuis voelden in de groepsruimte en hoe ze alle materiaal wisten te vinden en te gebruiken. En natuurlijk ging het maken over in spelen. Alles leek in deze kleine kartonnen winkels samen te komen: de kennis die ze hadden over de

KARTONNEN WINKELSTRAAT

verschillende zaken die te koop waren, de communicatie tussen klant en verkoper, de relatie tussen de verschillende winkels onderling werden gecombineerd met het werkelijk bouwen van een eigen wereld. De groepsleiding heeft dit proces zorgvuldig gedocumenteerd. Deze documentatie was onder andere zichtbaar op een groot paneel in de groep. Op basis hiervan werden steeds nieuwe deelplannen gemaakt, werden de kinderen bijvoorbeeld nieuwe materialen aangeboden, de verkleedkleden in het spel betrokken, aan de kinderen voorgesteld wegen te maken tussen de kartonnen winkels of gevraagd boodschappenlijstjes te schrijven. Ieder perspectief, het dramatiseren van de wereld, het participeren in de echte wereld en het tenslotte construeren van een eigen miniwereld maakte nieuwe ervaringen mogelijk. Er werd kennis vergaard en tot nieuwe inzichten gekomen.

Ouders

Iedere woensdagmiddag is er op de peuterschool een ouderbijeenkomst van een kwartier. De groepsleiding bereidt deze bijeenkomsten zorgvuldig voor. Soms wordt met elkaar een documentatiepaneel bekeken; andere keren worden er bijvoorbeeld ervaringen uitgewisseld over het werk dat door de kinderen gemaakt is of wordt er gesproken over de thuissituatie. Tijdens een ouderbijeenkomst over het 'winkelen' is aan de moeders gevraagd samen met hun kinderen iets te maken voor de kleine kartonnen dozenwinkels. Eerder al was gebleken dat juist dit onderwerp de moeders erg aansprak. Ook zij waren vertederd door de spiegel die hen werd voorgehouden, door de blik op hun eigen leven die gegeven werd door hun eigen kinderen. Deze gezamenlijke actie resulteerde in prachtige werkjes: boodschappenkarretjes, geboetseerde groentes en fruit, tasje

voor de door de kinderen gemaakte poppetjes.

Ook is het onderwerp aanleiding om met de moeders te praten over het samen met kinderen doen van boodschappen. Weten ze de weg in de supermarkt? Helpen ze mee de boodschappen te pakken, mogen ze geld aan de caissière geven, wisselgeld en het bonnetje aannemen? Bij de groenteman vertellen wat er gekocht moet worden?

Op basisschool de Kraal is er voor de ouders de mogelijkheid Nederlandse taallessen te volgen. Deze taallessen gaan verder op de onderwerpen die in de verschillende groepen spelen aan de hand van de documentatie uit de groepen. Zo hebben in deze periode moeders én kinderen geoefend met het boodschappen doen in het Nederlands.

Nieuwe onderwerpen

In de peuterschool werken, volgens VVE-norm, vier ochtenden (in de kleutergroepen op vier dagdelen) twee groepsleiders of leerkrachten. Zij kiezen gezamenlijk per groep om een onderwerp dat in hun groep speelt te volgen met behulp van een onderwerppapier. De keuze een bepaald onderwerp te volgen, wordt door beide leerkrachten gemaakt en gemotiveerd. Raakt het onderwerp verschillende ontwikkelingsgebieden? Zijn er verbanden te leggen tussen de verschillende hoeken in de klas? Kunnen we ouders betrekken? Zijn er verschillende 'lagen' in te ontdekken? De leerkrachten beschrijven hoe het onderwerp ontstaan is, wat het verloop tot dan toe is geweest en welke ontwikkelingen hebben plaatsgevonden. Ook beschrijven ze hun vragen en verwachtingen. Welke vragen stellen de kinderen? Gaat het ze om de relatie tussen huis en winkel? Tussen ouder en kind? Om de naam en de verscheidenheid van alle verschillende producten? Of misschien juist om wat je met alle spullen uit de winkels kan maken? Op basis van de geformuleerde vragen worden richtingen beschreven voor mogelijke impulsen. De verkleedkleden introduceren voor de mogelijkheid de verschillende rollen te kunnen spelen? De deuren open zodat de peuters vrijelijk naar de winkel op het gemeenschappelijke plein kunnen? Het ingevulde onder-

werppapier is een richtlijn voor de dagelijkse plannen die de leerkrachten maken. Na verloop van tijd krijgt het onderwerppapier een vervolg. Wat is er van alle plannen en vragen terechtgekomen, welke nieuwe ontwikkelingen zijn er? En, heel belangrijk, kunnen er nieuwe vragen gesteld worden?

Uiteindelijk ebt een onderwerp weg en komt er iets anders voor in de plaats. Soms stopt het abrupt; soms is er een logisch verloop van het ene onderwerp naar het andere. Het spreekt voor zich dat er tegelijkertijd verschillende onderwerpen in een groep spelen. Niet alle kinderen zijn in hetzelfde geïnteresseerd. Soms komt het voor, zoals bij het winkelen, dat de kinderen elkaar zo inspireren dat het onderwerp de hele groep aansteekt.

In dit geval ontstond er een prachtige overgang van het onderwerp van de peutergroep naar de kleutergroepen. Een wel heel letterlijke 'doorgaande lijn', één van de VVE-criteria.

De peutergroep grenst evenals drie kleuterklassen aan 'het plein', een grote ruimte waarvan zowel de peuters als de kleuters van alle vijf de kleutergroepen gebruikmaken. Op dit plein staat onder andere een uitgebreide winkel. Er kwam een levendige handel op gang tussen de winkel op het plein en de winkel van de peutergroep. De kleuters raakten geïnspi-

reerd door het enthousiasme van de peuters en de peuters keken hun ogen uit en leerden van alle vaardigheden van de grote kleuters: echte letters en cijfers, een rekenmachine en een geordende taakverdeling. De kleuters gingen een stap verder.

Op een ochtend hing er een briefje aan de winkel: 'gesloten'. Toen één van de leerkrachten navraag deed vertelde Amir: 'Ja, de winkel is gesloten. We hebben genoeg geld verdiend. Nu gaan we op vakantie. Met het vliegtuig naar Marokko. We vertrekken en we geven het geld aan de politie.' De winkel werd aan de kant geschoven. Stoeltjes verzameld en in een 'vliegtuigrij' gezet. Tickets gemaakt, kinderen uit de verschillende kleutergroepen uitgenodigd, eten en drinken voor onderweg verzameld. Op weg naar Marokko, Turkije, Afrika en Suriname.

Een nieuw onderwerp was geboren. Weer een kans samen te leren van en over een ander aspect uit het leven van deze kinderen.

De foto's bij dit artikel zijn gemaakt door Devi Roebers en Ina Stoppels.

Margot Meeuwig en Tienke van der Werf werken sinds tien jaar als pedagoog en beeldend kunstenaar in de kinderopvang en het onderwijs, waar zij in samenwerking met schoolteams SPOREN ontwikkelen. Daarnaast ver-

[spreiden zij het Reggio-gedachtegoed en de SPOREN-benadering via de Stichting Pedagogiekontwikkeling 0 – 7.](#)
[Informatie over deze stichting:](#)
www.pedagogiekontwikkeling.nl

SPOREN

SPOREN is de afkorting van Stichting Pedagogiek Ontwikkeling Reggio Emilia Nederland en kan tevens gezien worden als metafoor van de werkwijze. SPOREN is geïnspireerd door en gebaseerd op de Reggio-benadering, maar ontwikkeld in samenwerking met en voor de Nederlandse kinderopvang, peuterspeelzalen en de eerste twee groepen van het basisonderwijs. Omdat deze pedagogische werkwijze voldoet aan de meeste door de overheid gestelde criteria voor VVE-programma's is SPOREN op basisschool de Kraal per 1 augustus 2004 erkend als een VVE-pilotprogramma.

VVE-programma's zijn bedoeld voor allochtone kinderen tijdens de peuter- en kleuterperiode om te voorkomen dat zij met een grote (taal)achterstand aan de basisschool beginnen. De SPOREN-benadering gaat juist uit van de kracht, creativiteit en intelligentie en de honderd talen van alle kinderen en hun begeleiders/leerkrachten en ouders. SPOREN is niet zozeer een programma maar veeleer een pedagogiek: een pedagogische benadering, een systematische werkwijze en een daarbij passende organisatie. De inhoud van het werk is open en wordt afgestemd op concrete situaties. Alle kinderen, leerkrachten, ouders, buurten en culturen zijn verschillend. Het leren kennen, zichtbaar en bespreekbaar maken van deze diversiteit staat bij SPOREN centraal.

SPOREN is mede ontstaan uit een samenwerkingsproject van Stichting Pedagogiek 0-7, basisschool de Kraal, Stichting Welzijn Oost en stadsdeel Oost Watergraafsmereer waarbij een peutergroep werd opgestart, de werkwijze van de kleutergroepen werd vernieuwd en een doorgaande lijn werd ontwikkeld voor kinderen van de peutergroep tot aan groep 3.

OUDEBIJENKOMST

